

АНСАМБЛЕВА ГРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

ENSEMBLE PLAYING AS A MEANS OF DEVELOPING COMMUNICATION SKILLS IN FUTURE MUSIC TEACHERS

У статті розглядається ансамблева гра не лише як засіб розвитку музичних навичок, а й як ефективний інструмент формування комунікативних компетенцій майбутнього вчителя музичного мистецтва. Автор аналізує, як участь в ансамблі сприяє розвитку таких якостей, як здатність до співпраці, лідерські якості, вміння слухати, висловлювати свої думки та знаходити компроміси. Комунікативні навички вчителя музичного мистецтва визначають його здатність впливати на емоційний, інтелектуальний та моральний розвиток учнів через музику. Розглядаються форми роботи в ансамблі, які сприяють розвитку комунікативних навичок, це є підтвердженням, що ансамблева гра є важливим компонентом підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва, оскільки вона не тільки розвиває професійні навички, але й формує особистісні якості необхідні для ефективної педагогічної діяльності. Ансамблева гра – це чудова можливість для особистісного зростання. Взаємодія в ансамблі допомагає студентам розвинути впевненість у собі, вміння працювати в команді, приймати рішення та брати на себе відповідальність. Це все формує лідерські якості та сприяє розвитку творчого потенціалу. Ескізне вивчення музичних творів в процесі ансамблевого музикування також сприяє розвитку навичок ефективної співпраці. Обговорюючи музичний матеріал студенти вчаться працювати в команді, досягати компромісів та знаходити спільні рішення. Цей процес розвиває вміння слухати, висловлювати свої думки, а також враховувати думки інших учасників ансамблю. Це особливо важливо для майбутніх вчителів музичного мистецтва, оскільки в їхній професії комунікативні навички є ключовими для успішної взаємодії з учнями. Спільне музикування передбачає постійну взаємодію та обмін творчими ідеями. Студенти в ансамблі не лише виконують музичні твори, а й спільно обговорюють музику, шукаючи оптимальні рішення для художньої інтерпретації творів. Цей процес вимагає високого рівня координації, гнучкості та здатності до імпровізації.

Ключові слова: ансамблева гра, комунікативні навички, міжособистісна взаємодія, розвиток особистості.

The article considers ensemble playing not only as a means of developing musical skills, but also as an effective tool for forming the communication competences of a future music teacher. The author analyses how participation in an ensemble contributes to the development of such qualities as the ability to cooperate, leadership skills, listening, expressing opinions and finding compromises. The communication skills of a music teacher determine their ability to influence the emotional, intellectual and moral development of students through music. The article discusses various forms of ensemble work that contribute to the development of communication skills, which confirms that ensemble playing is an important component of the training of future music teachers, as it not only develops professional skills but also forms personal qualities necessary for effective teaching. Ensemble playing is a great opportunity for personal growth. Interacting in an ensemble helps students develop self-confidence, teamwork, decision-making and responsibility. This all builds leadership skills and promotes the development of creative potential. The sketchy study of musical works in the process of ensemble music also contributes to the development of effective collaboration skills. By discussing musical material, students learn to work in a team, reach compromises and find common solutions. This process develops the ability to listen, express their opinions, and take into account the opinions of other ensemble members. This is especially important for future music teachers, as in their profession, communication skills are key to successful interaction with students. Playing together involves constant interaction and exchange of creative ideas. Musicians in an ensemble not only perform music, but also discuss music together, looking for the best solutions to interpret a piece. This process requires a high level of coordination, flexibility and improvisation.

Key words: ensemble playing, communication skills, interpersonal interaction, personality development.

УДК [378.091.212:78]:316.612
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/80.1.14>

Білецька М.В.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри освітології
та педагогіки мистецтва
Мелітопольського державного
педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького
(Запоріжжя, Україна)

Підварко Т.О.,
ст. викладач кафедри освітології
та педагогіки мистецтва
Мелітопольського державного
педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького
(Запоріжжя, Україна)

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Освіта в Україні сьогодні має готувати фахівців, які не лише володіють знаннями у своїй галузі, а й здатні до ефективної соціальної взаємодії та внесення позитивного внеску в розвиток суспільства. Успіх вчителя музичного мистецтва залежить не лише від його музичних знань та вмінь, а й від здатності ефективно спілкуватися з учнями, колегами та батьками. Комунікативні навички є ключовим фактором, який впливає на мотивацію учнів, створення позитивної атмосфери на уроках мистецтва та загальну ефективність навчального процесу.

Ансамблева гра відіграє ключову роль у формуванні професійних компетентностей майбутніх вчителів музичного мистецтва, вона розвиває не лише виконавські навички, а й комунікативні, лідерські та творчі здібності. У цьому контексті ансамблеве музикування стає не просто формою виконавства, а потужним інструментом творчого самовираження, стимулювання до розвитку імпровізаційних навичок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато дослідників присвятили свої роботи вивченню впливу ансамблевої гри на розвиток

особистості музиканта. Такі педагоги, як Д. Орф, З. Кодай, К. Орф, розробили методики музичного навчання, які наголошують на важливості колективного музикування. Сучасні дослідження продовжують розвивати ці ідеї, зокрема, вивчаючи вплив ансамблевої гри на розвиток когнітивних, соціальних та емоційних навичок. В працях Карташової Ж., Левицької І., Малахової М., Ніколенко Л., Новської О.Р., Олешка В., Олешко Т., Ху Маньлі, Шумської О. досліджуються різноманітні аспекти інструментального ансамблевого виконання. Незважаючи на важливість ансамблевої гри для розвитку музичних здібностей, її потенціал як інструменту для формування комунікативних навичок майбутніх вчителів музики залишається недостатньо дослідженим.

Мета статті. Продемонструвати важливість ансамблевої гри для розвитку комунікативних навичок майбутніх вчителів музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Музично-виконавська підготовка є невід'ємною частиною професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва. Вона не лише формує високий рівень виконавської майстерності, але й розвиває цілий комплекс компетентностей необхідних для ефективної педагогічної діяльності. Одним з важливих компонентів музично-виконавської підготовки є ансамблева гра.

Ансамблева гра – це не просто музикування кількох виконавців, це складний процес взаємодії, який вимагає високого рівня координації, злагодженості дій та розуміння один одного. Саме тому ансамблева гра є незамінним інструментом у формуванні комунікативних навичок у майбутніх вчителів музичного мистецтва.

Комунікативні вміння визначають здатність учителя до спілкування з учнями засобами музичного мистецтва, здійснення морально-етичного впливу на вихованців, трансляцію їм власного досвіду художньо-педагогічного спілкування, що сприяє особистісному розвитку дітей, формуванню їх потреб, ціннісних орієнтацій, самосвідомості та музично-естетичної культури [3].

Тож комунікативні навички майбутнього вчителя музичного мистецтва – це сукупність умінь та здібностей, які дозволяють ефективно взаємодіяти з учнями, колегами й батьками в процесі музичного навчання. Це не лише вміння говорити і слухати, але й здатність передавати свої знання та емоції через музику, створювати атмосферу довіри та взаєморозуміння.

Будь-яка колективна творча діяльність сприяє розвитку комунікативних навичок, допомагаючи нам краще розуміти інших людей, відстоювати свою точку зору та знаходити спільну мову. У процесі ансамблевого музикування особливе значення надається комунікативним аспектам

особистісного і професійного розвитку майбутніх учителів музичного мистецтва.

Формування здатності до творчої імпровізації та колективної музичної діяльності є одним з найважливіших завдань у підготовці педагога-музиканта. Ансамблева гра стимулює розвиток музичної інтуїції, сприяє пошуку нестандартних рішень та формує вміння адаптуватися до змінних умов виконання. Це, в свою чергу, дозволяє майбутнім педагогам виховувати в учнів творчу ініціативу та зацікавленість до музики. Ансамблева гра – це не лише музична діяльність, а й потужний інструмент соціальної адаптації. В процесі спільного музикування студенти вчаться працювати в команді, вибудовувати ефективні взаємовідносини, вирішувати конфлікти та брати на себе відповідальність. Ці навички є незамінними для успішної педагогічної діяльності.

Ансамблеве музикування спрямоване на розуміння особистісних взаємин, взаєморозуміння, взаємосприйняття і як кінцева мета – на розгорнутий діалог, усунення психологічних бар'єрів, досягнення духовної гармонії між виконавцями. Вміння комунікувати з партнерами, вибудовувати доброзичливі стосунки в колективі вельми необхідні умови для успішної діяльності музичного ансамблю [2, с. 186–190].

Також участь у ансамблевому музикуванні дозволяє студентам розвинути широкий спектр професійних компетентностей необхідних для успішної роботи вчителя музичного мистецтва. Це й вміння аналізувати музичні твори, навички організації репетицій, здатність до педагогічної комунікації. Тож ансамблева гра готує студентів до роботи в різних освітніх контекстах: від індивідуальних уроків до керівництва шкільним хором або оркестром.

Акомпанування та гра в ансамблі як різновид спільної музично-виконавської діяльності мають такі суттєві особливості:

- просторова й часова співприсутність учасників, що сприяє можливості безпосереднього контакту між ними, який виражається в комунікації, перцепції та інтеракції;
- наявність єдиної мети діяльності та спільної мотивації;
- рухомий рольовий статус партнерів під час планування, контролю, корекції та координації спільних індивідуальних дій;
- розподіл єдиного процесу спільної музично-виконавської діяльності між учасниками, що передбачає прагнення до ідентифікації та узгодженості всього загалу віртуозно-технічних прийомів, до виваженості інтонаційної, артикуляційної, темпоритмічної сфер з урахуванням складу та рівня кваліфікації виконавців;
- встановлення міжособових стосунків між виконавцями, що забезпечують функціональну спеціалізацію та узгоджену координацію [1].

У процесі ансамблевої гри студенти стикаються з різноманітними ситуаціями, які вимагають від них гнучкості, адаптивності та здатності до компромісів. Наприклад, потрібно узгодити темп, динаміку, інтонацію, врахувати особливості звучання різних інструментів, це розвиває вміння слухати і чути інших, а також здатність до самокритики та коригування власної гри. Потрібно зазначити, що гра в ансамблі також сприяє розвитку лідерських якостей.

Неформальний лідер – це своєрідний диригент, який без палички керує музичним процесом в ансамблі, кожен студент може по черзі брати на себе роль лідера, розвиваючи таким чином свої лідерські якості. Це допомагає розвивати впевненість у собі, вміння приймати рішення та вести за собою інших. Крім того, ансамблева гра сприяє розвитку соціальних навичок. Студенти вчаться працювати в команді, поважати думку інших, вирішувати конфлікти і будувати конструктивні відносини. Це особливо важливо для майбутніх вчителів музичного мистецтва, які будуть працювати з різними людьми: учнями, колегами, батьками.

Отже ансамблева гра розвиває комунікативні навички, які містять в собі вміння висловлювати свої думки, аргументувати свою точку зору, а також слухати та розуміти інших.

Творчий підхід до формування репертуару передбачає врахування не лише технічної складності твору, але й його емоційного забарвлення, стилю та інших художніх особливостей. Ескізне вивчення творів дозволяє студентам розвивати власне музичне мислення та інтерпретацію, експериментувати з різноманітним репертуаром, розвиваючи при цьому гнучкість музичного мислення та адаптивність до різних стилів.

Ескізна форма навчання може бути проміжною між читанням нот з листа і ретельним художнім відпрацюванням твору і дозволяє достатньо швидко, за декілька занять, не тільки опанувати технічно не складний музичний текст, але і творчо попрацювати над його художнім втіленням [5, с. 239-248].

Тож ескізне вивчення музичних творів в ансамблі – це не просто швидке ознайомлення з новим матеріалом, а складний процес, який вимагає від студентів активної взаємодії та розвитку цілого ряду комунікативних навичок. Обговорюючи музичний матеріал, музиканти вчаться чітко формулювати свої ідеї, аргументувати свою точку зору. Ескізне вивчення часто супроводжується дискусіями про інтерпретацію твору, вибір темпу, динаміки тощо, це розвиває вміння вести конструктивний діалог, слухати думки інших і знаходити компроміси. Цей комплексний набір умінь, який включає в себе як вербальні, так і невербальні компоненти спілкування включають в себе навички міжособистісної взаємодії.

Вей Іцянь в своєму дослідженні зазначає, що навичками міжособистісної взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі ансамблевого музикування є автоматизовані дії щодо організації та реалізації музично-виконавської комунікації з учасниками ансамблю. Це навички:

- емоційної відкритості;
- орієнтації на міжособистісну взаємодію як на цінність;
- грамотного ансамблевого виконавства;
- налагодження художньо-комунікативного контакту;
- планування, координації та контролю музично-виконавської комунікації;
- діагностики якості міжособистісної взаємодії в процесі ансамблевого музикування;
- осмислення результатів міжособистісної взаємодії в процесі ансамблевого музикування [4].

Дискусія, як основа методу аргументації і контраргументації, стимулює розвиток критичного мислення, допомагає учасникам оцінювати різні точки зору та формувати власну позицію. Метою дискусії в ансамблі є досягнення згоди щодо спільного музичного рішення. Студенти, висловлюючи різні інтерпретаційні підходи, вчаться ефективно спілкуватися, аргументувати свою точку зору та знаходити компроміси. Інтелектуальна підготовка музикантів є основою для ефективної взаємодії в ансамблі. Здатність аналізувати музичний матеріал, розуміти різні інтерпретаційні підходи та обґрунтовувати свої рішення дозволяє музикантам знаходити спільну мову та досягати високого рівня виконання. Метод аргументації і контраргументації, в основі якого лежить мовна комунікація, забезпечує контакт, ступінь взаєморозуміння і узгодженості партнерських дій [6].

Висновки. Ансамблева гра є багатограним явищем, яке тісно пов'язане з іншими видами мистецтва. Вона сприяє розвитку естетичного смаку, розширює культурний кругозір і допомагає встановити міждисциплінарні зв'язки. Для майбутніх вчителів музичного мистецтва це означає можливість створювати інтегровані музичні проєкти, що поєднують музику з літературою, театром, візуальним мистецтвом. Головна мета ансамблевої гри – реалізація задуманої художньої концепції. Для досягнення цієї мети музиканти використовують широкий спектр комунікативних стратегій: від конфронтації до компромісу. Цей процес не лише розвиває музичні навички, а й вчить ефективній взаємодії та співпраці.

Дослідження підтверджує, що ансамблева гра є незамінним компонентом підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва. Вона не лише розвиває виконавські навички, а й формує цілий комплекс педагогічних компетенцій. Спільна музична діяльність сприяє розвитку таких якостей, як емпатія, толерантність, гнучкість мислення, що

є необхідними для ефективної взаємодії з учнями різного віку та рівня підготовки. Крім того, ансамблева гра розвиває вміння аналізувати музичні твори, планувати репетиції та організовувати музичні заходи, що є важливими навичками для вчителя музичного мистецтва.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ансамблева гра та акомпанування як різновиди спільної музично-виконавської діяльності: методичні рекомендації для вищих навчальних закладів культури і мистецтв I-II рівнів акредитації / уклад. Л. М. Уманська. Вінниця : НОВА КНИГА, 2005. 16 с.
2. Бермес І.Л. Ансамблеве виконавство: теоретичний, практичний, естетичний виміри. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал.* 2024. № 2. С. 186–190.
3. Василевська-Скупа Л.П. Формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва : [монографія]. Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2014. 208 с.
4. Вей Іцянь. Формування навичок міжособистісної взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі ансамблевого музикування : дис. ... д-ра. філософії : 014 Середня освіта. Музичне мистецтво. Одеса, 2023. 203 с.
5. Клєщ А.О. Методика інструментально-ансамблевого навчання студентів. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені В. Винниченка.* Кропивницький, 2018. Вип. 170. С. 239-248
6. Теорія і методика ансамблевого виконавства: навчально-методичний посібник /О. О. Шумська, В. Л. Олешко, Т. Є. Олешко; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. Харків, 2020. 108 с.